

OBRAMBNO SOCIALNO DELO

N.Harris, Defensive Social Work, *The British Journal of Social Work*, 17, 1987, 1, 61-69

Za zdravnike pravi star rek, da na njihove uspehe sije sonce, neuspehe pa prekrije zemlja. To - žal ali na srečo - ne velja tako dobesedno. V zgodovini medicine je veliko primerov, da so se morali zdravniki zagovarjati zaradi dejanj, ki so ogrozila zdravje ali ugled njihovih bolnikov. Socialni delavci še te tolažbe nimajo, da bi njihove neuspehe prekrila zemlja. V večini primerov se ti neuspehi bolj ali manj namrgodeni in zlovoljni sprehajajo pod žarkim soncem in razglašajo svoje slabe izkušnje s socialnimi delavci. Ne moremo reči, da je socialno delo posebno ugleden poklic; nasprotno, tudi pri nas so socialne službe in socialni delavci večkrat predmet upravičenih ali neupravičenih javnih ali zasebnih očitkov. Ta javni pritisk vpliva na eni strani na povečanje skrbi za strokovnost dela, na drugi strani pa se pri strokovnih delavcih poveča previdnost, kar pa ni vedno v korist uporabnikov. In prav o tem govori ta prispevek.

V Veliki Britaniji se sicer do sedaj ni zgodilo, da bi primere nestrokovnosti socialnih delavcev in napake socialnih služb obravnavala prava sodišča; obravnavala pa so jih "sodišča javnega mnenja", kot pisca imenujeta množična občila, pa seveda strokovna in upravna telesa, zadolžena za nadzor nad strokovnostjo in poklicno etiko. To je bilo dovolj, da se je med strokovnimi delavci razširilo obrambno ravnanje. Pod tem izrazom je treba razumeti vsa tista dejanja, ki zavarujejo strokovnega delavca, ki pa ne koristijo ali pa celo škodujejo uporabniku.

V medicini poznamo tri kategorije takih obrambnih ravnanj: (1) Če uporabi

zdravnik več diagnostičnih in terapevtskih postopkov, kot je nujno potrebno za ustrezno oskrbo bolnika, z namenom, da bi preprečil možne negativne izide svojih posegov, bolniku pa prav to preobilje posegov škoduje, pravimo, da gre za pozitivno obrambno ravnanje. (2) Če zdravnik ne uporabi ukrepov, ki bi bili koristni, ne uporabi pa jih zato, ker vključujejo preveliko tveganje, da bi prišlo do neugodnih učinkov, pravimo, da ravna negativno defenzivno. (3) Tretja zelo razširjena oblika obrambnega ravnanja pa je zadrževanje informacij.

Na področju socialnega dela je še posebno občutljivo vprašanje defenzivnih postopkov v zvezi z obravnavanjem družin, kjer so ogroženi otroci. Da bi se socialne službe zavarovale pred možnimi napakami (npr. neupravičen odvzem otroka ali pa smrt otroka zaradi trpinčenja), so zelo formalizirale postopke pri delu s takimi družinami. To je obrambno ravnanje. To sili socialne delavce v uradniško držo, kar škodi vzpostavljanju suportivnega odnosa z družino, povečuje nezaupanje med delavcem in družinskimi člani in lahko pospeši prav tako ravnanje, ki vodi k odvzemu roditeljskih pravic, ali kakemu podobnemu, a manj drastičnemu ukrepu. Še več: ti postopki so običajno enotni za vse primere. Vendar so do neke mere upravičeni le tam, kjer je res zaželena velika previdnost. Kjer pa razmere niso tako zaostrene, taka posplošena previdnost moti normalno navezovanje stikov med socialnim delavcem in družino. To je primer pozitivnega obrambnega ravnanja, saj je služba razširila, precizirala in formalizirala postopke, da bi se zavarovala, v resnici pa so postopki tako izdelani in tako enotno izvajani, da že škodijo.

Vzemimo otroka, ki je v domu ali v rejli. Medtem se je položaj v družini izboljšal in pojavi se vprašanje, ali bi se otrok lahko vrnil. Vrnitev v domače okolje bi otroku lahko koristila bolj kot vse drugo, lahko pa bi bil ponovno ogrožen. Da bi se zavarovali pred tem tveganjem, raje pustimo otroka v domu (v rejli), čeprav vemo, da to ni najboljša rešitev. Ker se ne odločimo za ukrep, ki bi bil lahko zelo koristen, ne odločimo pa se zato, ker ta koristnost ni zagotovljena, ravnamo negativno defenzivno.

V zvezi z informacijami o strankah smo v zadnjem času priča prizadevanjem, da bi čimbolj omejili vrsto in količino podatkov, ki se zbirajo. V nekem okrožju so celo uničili vse podatke o strankah, podatke, ki niso imeli neposredne zveze s pomočjo tem ljudem. Kot je lahko tako početje hvalevredno, se ga lahko tudi zlorabi. Lahko bi pod pretvezo, da varujemo zaupnost in preprečujemo stigmatizacijo, uničili podatke, ki bi omogočili kritiko naših strokovnih postopkov.

Defenzivni postopki niso v prid strokovnemu socialnemu delu. Eden od načinov, da jih kolikor mogoče omejimo, je tudi ozaveščanje javnosti o njihovih posledicah. Socialni delavci ne morejo preprečiti vsega zla v odnosih med ljudmi in tudi ne morejo biti za vse odgovorni. Ljudje so za svoja dejanja predvsem sami odgovorni.

Blaž Mesec